

שותפות מורים-הורים בעניין סיוע לתלמיד במישור החברתי

ד"ר ענת כורם

מכללת לוינסקי לחינוך; האוניברסיטה העברית בירושלים

ממצאים

- (א) תפיסת אנשי החינוך את השותפות היא אמביוולנטית. ראוי, למשל:
"כשעובדים בשיתוף פעולה עם ההורים, יש תוצאות".
"אני התמודדתי הרבה פעמים עם ילדים, ומי שהפריע בתהליך - זה ההורים".
- (ב) במישור האסטרטגיות, אנשי החינוך מדווחים על שימוש באסטרטגיות ליצירת תקשורת טובה עם ההורים. נוסף על כך, הם מדווחים על פעולות שמטרתן להתניע שינוי לטובה בקשר שבין הילד להוריו (ראו את האסטרטגיות המופיעות בתרשים, בחלוקה לאלו המופנות כלפי התלמידים וכלפי ההורים).

מסקנות והמלצות

- אנשי החינוך מקדישים מחשבה ליצירת תקשורת טובה עם ההורים סביב הנושאים החברתיים. כמו כן, הם חותרים לעורר תהליכי שינוי לטובה בקשר שבין הילד להוריו במטרה לסייע לתלמיד לפתח כשירות חברתית.
- לא נמצא ביטוי לתקשורת ישירה שלהם עם ההורים בנושא פיתוח הכשירות החברתית של התלמידים, למשל הכנת תוכניות משותפות ומתן הכוונה להורים.
- לפיכך, מומלץ לחזק את הידע המקצועי של אנשי החינוך בטיפוח הכשירות החברתית של התלמידים כדי שייפתחו תחושת מסוגלות לתקשורת ישירה וגלויה עם ההורים בנושא זה.

רקע ומטרת המחקר

לשותפות של אנשי חינוך עם הורים חשיבות רבה בפיתוח כשירות חברתית של תלמידים. עם זאת, כיון שתפיסות בתחום החברתי מעוגנות בגישות ערכיות ומזמנות מעורבות רגשית גבוהה, הן עלולות להוביל למחלוקות ולמאבקי כוח בין אנשי חינוך להורים. לפיכך, מטרת המחקר הייתה לזהות תפיסות ואסטרטגיות של אנשי חינוך בעניין השותפות עם הורים בסיוע לתלמיד במישור החברתי.

מתודולוגיה

באמצעות ראיונות נאספו 43 סיפורים של אנשי חינוך בהקשר לשאלה: "האם תוכל לתאר מקרה שבו הצלחת לסייע לתלמיד במישור החברתי?"
ב-13 מהם תוארה מעורבות של הורים. נוסף על כך, נאספו מן הראיונות אמירות של 16 אנשי חינוך שהתייחסו לשותפות שלהם עם הורים במישור החברתי.
לנתונים בוצע ניתוח נושאי שאפשר לזהות:
(א) תפיסות של אנשי חינוך
(ב) אסטרטגיות של אנשי חינוך.

אסטרטגיות של אנשי חינוך להתנעת שינוי לטובה בקשר שבין הילד להוריו

"את לא תגידי לי מה לעשות" התמודדות הגננת עם אתגור סמכותה על ידי ההורים

ד"ר רונית רמר, פרופ' יצחק גילת
מכללת לוינסקי לחינוך

רקע

"האב שאל האם אפשר להביא לחגיגה גם את האח הקטן?
... הסברתי לו שזה דבר שלא מקובל בגן שלנו לחגוג יחד עם
ההורים. האב ממש הרים את קולו, והביע אכזבה עמוקה"

2. מהן דרכי ההתמודדות שמפעילה הגננת לצורך השבת תחושה של סמכות ושליטה במצב?

- יצירת קשר אישי עם ההורים, קיום שיחות ומתן הדרכה
- גילוי אמפטיה
- פנייה לצוות מקצועי מורחב

"הפנייה שלי אליהם, ההצעה ללכת יחד יד ביד, התמיכה
וההרגעה יחד עם התנעת התהליך בגן עם הילד כל אלה
יחד חברו להצלחה שמאחוריה הייתה הסמכות שלי".

תובנות ומסקנות

- קיום קשר טוב ומערכת יחסים תקינה עם ההורים
- הדגשת הידע החינוכי והסמכות המקצועית של הגננת
- בפני ההורים
- אסרטיביות ואמונה של הגננת באמת הפנימית שלה

לסיכום

אתגור סמכותן של גננות על ידי הורים יכול להוביל למצבי
משבר של הגננת ולמתחים עם ההורים. הקניית כלים
לגננות בתחום זה דרושה לצורך פיתוח מיומנויות של
ניתוב מאבק כוחות ליחסי גומלין בונים.

עבודה עם הורים מהווה את אחד התחומים המורכבים
בעבודתן של גננות ומאלצת אותן לעיתים להתמודד עם
מתחים ותסכולים יומיומיים. בשנים האחרונות גוברת
מעורבותם של ההורים במערכת החינוך. למעורבות זו יש
יתרונות רבים אך היא מהווה גם מקור למתחים ומאבקי
כוח.

המחקר בחן את זיקת הגומלין בין הורים לבין גננות מזווית
ראייה שזכתה עד כה לתשומת לב מחקרית מועטה בהקשר
למערכת הגיל הרך-סמכות הגננת.

נתוני המחקר

נתוני המחקר הם סיפורים שכתבו 77 גננות אשר השתתפו
בהשתלמויות ובהן תיארו התמודדות עם מצבים שבהם
חוות תחושה של קריאת תגר על סמכותן.

מתודולוגיה

הנתונים נאספו מ-77 גננות העובדות בגנים עירוניים, בהם
לומדים ילדים בני 4-6.
הגננות כתבו דוגמאות לאירועים שבהם התמודדו עם
הורים אשר אתגרו את סמכותן המקצועית. ניתוח איכותני
של האירועים הכתובים העלה את הממצאים הבאים.

שאלות המחקר וממצאים

1. איך בא לידי ביטוי ערעור על סמכות הגננת?
תחושת הערעור על הסמכות יכולה לבוא לידי ביטוי
בשלושה אופנים מרכזיים:
 - ערעור על המקצועיות של הגננת
 - ערעור על התנהגות הגננת
 - עקיפת סמכות הגננת באמצעות פעולה יזומה של ההורים"בשיחת טלפון שקיימתי עם אימו של הילד האם כעסה
ואמרה: "הכול בגללך! את לא יודעת לחנך אותו כמו שצריך,
ואני לא חייבת לתת הסברים לאף אחד" וניתקה לי את
הטלפון בפנים"

הרחבת הזהות המקצועית של המורים שותפות ותקשורת עם הורים

ד"ר סיגל חן וד"ר עירית לצטר
מכללת לוינסקי לחינוך

חשיבות המחקר ומטרתו

הצורך בשותפות בין ההורים והמורים נולד עם כניסת הילדים למערכת החינוך. זה השלב שבו מתרחשת דחיקת ההורים, שהאחריות הראשונית להתפתחות ילדיהם וחינוכם מוטלת עליהם (גרינבאום ופריד, 2011). אחריות משותפת זו נתונה לפרשנויות ויישומים רבים ומגוונים. רבים מההורים נושאים עמם זיכרונות לא נעימים מהגן ומבית הספר. זיכרונות שיכולים להיות "רוחות רפאים" מילדותם ומשפיעים על יחסיהם עם מערכת החינוך (כצנלסון, 2014). הדבר גורם להורים לחוש חוסר אמון במערכת ולהיות הורים הגנתיים שהמוטו שלהם הוא: "לילד שלי לא יעשו מה שעשו לי". ההורים מתקשים לקבל ולכבד את הגבולות שהמורים מציבים. האתגר ההורי מהווה היום עומס כבד ושוחק על המורים, המתקשים להתמודד עם הורים כוחניים התופסים עצמם כלקוחות של מערכת החינוך (אופלטקה, 2011). המחקר עוסק בהרחבת הזהות המקצועית של המורים, היוצא מתוך הפן האישי-נרטיבי של המורים לקראת פיתוח אחריות ופרואקטיביות לשותפות עם הורים.

שיטת המחקר

ניתוח הנתונים התבסס על ניתוח נרטיבים של מורים לפי התיאוריה המעוגנת בשדה הפוסט-מודרניסטי מבית מדרשה של קלארק (Clarke, 2005) לפי תיאוריה זו החוקר משול לקרטוגרף ועוסק בשלושה מיפויים של מצב האדם בחברה: (א) *situational maps* - מה תחום התופעה?

(ב) *social worlds* - מהן הזירות החברתיות?
(ג) *positional maps* - ניתוח מאזני הכוח בחברה ובתרבות של המעורבים בתופעה (שמעוני, 2016).

רקע תיאורטי

(1) **הגישה האקולוגית-התפתחותית** - לפיה לסביבה שבה גדלים הילדים יש השפעה מכרעת על התפתחותם. יש הכרה שהמערכות סביב הילדים (הבית ובית הספר), ישתפו פעולה ויפעלו בתיאום כדי לספק תנאים מיטביים לצמיחה. קונפליקטים וחוסר תיאום בין המערכות השונות יפגעו בהתפתחות התקינה של הילד (Bronfenbrenner, 2001).

(2) **הגישה האדלריאנית** - מציגה את הקשר בין בית הספר לבין המשפחה, כך שדמותו של הילד, כפי שהוא מופיע בבית הספר, נתונה לו מבית הוריו ובית הספר הוא המשך ידה הארוכה של המשפחה (דרייקוס, 2000).
(3) **שותפות בין הורים ומורים** - הכרחית ליצירת תרבות בית ספרית בה האכפתיות משמשת ציר מרכזי כשהמורים האחראים ליצירת תקשורת עם ההורים (גור וזלמסון-לוי, 2005; (Noddings, 1992

דיאלוג עם ההורים - דוגמאות

- 1. מורה לדרמה** שהקימה תיאטרון משותף להורים ולתלמידים ובכך חיזקה את הרגשת המוגנות של התלמידים וההורים בבית הספר.
- 2. מחנך** שיזם מפגשים אישיים בבתי התלמידים, בהם נוצרה היכרות בינו ובין משפחת התלמיד באופן לא פורמלי ובאווירה נינוחה ומשוחחרת, כדי לבנות תשתית להיכרות שמבוססת על יחסים של אמון, אכפתיות וכבוד הדדי.
- 3. יועצת** אשר לקחה על עצמה להכשיר את המורים בבית ספרה לניהול שיח עם הורי התלמידים המושתת על אכפתיות, חמלה ואמפתיה. שיח שבו ידעו לחשוף להורי התלמידים תמונה הוליסטית ואיכותית של ילדיהם, ולא רק דיווח ענייני העוסק בהישגים ובציונים.

תרומת המחקר

מחקרים בשנים האחרונות מראים שמורים רבים חוששים מהורי התלמידים. ההורים משוכנעים כי זכותם להיות שותפים ומעורבים בכל הקשור לחינוך ילדיהם. הם דורשים את מקומם ואינם מוכנים לוותר עליו. ניתוח הנרטיבים האישיים של המורים הצביע על השפעות משמעותיות של אירועים שהתרחשו בעבר הרחוק במרחב הבית ספרי, אשר השפיעו לרעה על נפשם של המורים כתלמידים וגם כהורים.

עיסוק המורים בנרטיב האישי תוך טיפוח האינטליגנציה הרגשית והחברתית שלהם, הסיר מחסומים וקידם מרחב לקשר אנושי מסביר פנים וחם עם הורים.

תפיסות הורים את החגיגות והטקסים בגן הילדים

מעין אמיר, רונית חקוק

מכללת לוינסקי לחינוך

רקע

החגיגות המסורתיות בגן הילדים משלבות פעמים רבות את ההורים והילדים. בשנים האחרונות חלו שינויים רבים ובלתי פוסקים באופי הטקסים והחגיגות, וכן במעורבות ההורים באירועים אלו.

מטרת המחקר ושיטת המחקר

מטרת המחקר לבחון את תפיסותיהם של ההורים כלפי חגיגות וטקסים הנערכים בגני הילדים בשיתוף עם ההורים. שאלות המחקר שנבדקו הן:

1. עמדות ההורים כלפי השיתוף שלהם באירוע
2. עמדות ההורים כלפי התוכן באירוע

המחקר שילב ראיונות עומק שנערכו עם הורים לילדי גן טרום חובה וחובה, ושאלון כמותי מקוון שהופץ למדגם של 160 הורים.

ממצאים עיקריים

- א. מועדי האירועים** - בדרך כלל נערכים בימי שישי ובשעות הצהריים, מועדים שאינם נוחים להורים.
- ב. משך האירועים** - ארוך מדי לדעת ההורים.
- ג. היחס כלפי מורשת החג** - בכל הראיונות עלה כי לא הוזכר הסיפור ההיסטורי-דתי של החג, הדגש היה על נראות וראויות החגיגות.
- ד. התמהיל המוזיקלי** - כולל מגוון סגנונות, אך גם היום שירי המסורת תופסים מקום נכבד באירוע (43% הם שירי מסורת ושירים מסורתיים בעיבודים חדשים).
- ה. פערים בין הזרם הממלכתי לזרם הממלכתי-דתי** - נמצא כי ההורים בזרם הממלכתי מרוצים יותר בכל הפרמטרים שנבדקו, כמו ניהול האירוע ותרומת האירועים, מאשר ההורים בזרם הממלכתי דתי.
- ו. הנאה מהאירועים המשותפים** - כ-90% מההורים סבורים שהילד מצפה לאירועים והולך אליהם בשמחה. לעומת זאת, רק כמחצית מההורים (51%) נהנים במידה גבוהה, והמחצית השנייה (49%) נהנים במידה בינונית ונמוכה.

מסגרת תיאורטית למחקר

תופעה חדשה של השנים האחרונות היא מעורבות ההורים בצורה פעילה יותר במסגרת הגן. המטרה של הגנת היא קידום קשר מיטבי בין המשפחה לגן הילדים, בין היתר באמצעות עידוד השתתפות של הורים בפעילויות הגן ובאירועים השונים (גרינבאום, פריד, 2011). לעיתים הגנות מתאמצות להרשים את ההורים לצורכי שיווק הגן עד כדי שינוי התכנים והאווירה של החגיגה בגן ובניית 'כשואו' (אמיר, 2011). מעורבות ההורים בחגיגות בגן הילדים עדיין לא זכתה לתשומת לב מחקרית רבה.

מסקנות והמלצות

המסקנה העיקרית מהממצאים היא שרוב ההורים בזרם הממלכתי מרוצים מהאופן שבו מתקיימים האירועים המשותפים בגני הילדים, אולם ההורים מהזרם הממלכתי-דתי פחות מרוצים באופן גורף. הדבר שההורים הכי רצו לשמר באירועים הוא את ההנאה וההתרגשות של הילד מהאירוע, ואת חיזוק הקשר בינם לבין הילדים. עם זאת, ההורים ביקשו לשפר את מועדי האירועים המשותפים, כך שיהיו נוחים יותר, ולקצר את משך האירוע.

יחסייהם של הורים לילדים מחוננים עם מרכזי העשרה לתלמידים מחוננים במערכת החינוך

ד"ר ציפורה שרון בבצ'יק וד"ר יעל קמחי
מכללת לוינסקי לחינוך

רקע ומטרות המחקר

זיקת הגומלין בין הורים לבין מערכת החינוך מצויה בשנים האחרונות במרכז השיח הציבורי והחינוכי ומעסיקה את ההורים, את הצוותים החינוכיים, את קובעי המדיניות ואת החוקרים באקדמיה. כשבוחנים את מעורבות ההורים, חשוב להתייחס למגוון האוכלוסיות המשולבות במערכת החינוך הפורמלית.

אחת האוכלוסיות הייחודיות היא אוכלוסיית התלמידים המחוננים. המחקרים המעטים בנושא מראים כי להורים של תלמידים אלה תחושות של בלבול וחוסר ידע בכל הקשור למערכת החינוכית.

לכן, מטרת המחקר הייתה לבחון יחסים ואתגרים שחווים הורים לילדים מחוננים בקשר עם צוותי ההוראה ב"מרכזי ההעשרה" שילדם המחונן לומד בהם יום אחד בשבוע. שאלת המחקר בחנה את השותפות של הורים לילדים מחוננים עם מרכזי העשרה והתמקדה בטיב הקשר משלוש נקודות מבט:

- א. של ההורים
- ב. של מנהלי מרכזי ההעשרה
- ג. של מורים המלמדים במרכזי ההעשרה

המשתתפים

- (א) ארבע אימהות שילדיהן לומדים במרכזי העשרה במרכז הארץ ובדרומה.
- (ב) ארבע מורות ושתי מנהלות שעובדות במרכזים.

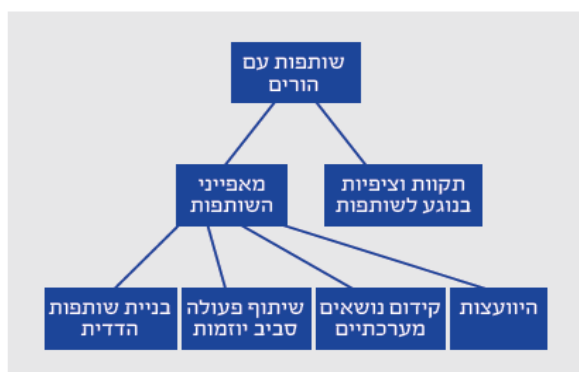
מתודולוגיה מחקרית

מחקר איכותי פרשני המבוסס על פרשנויות של מקרים של התנהגויות שהועלו על ידי ההורים והצוותים החינוכיים מתוך התנסות המשתתפים בסביבה הטבעית של הפעולה.

ממצאים עיקריים

מתוך ניתוח הממצאים עלו שתי תמות מרכזיות: (א) התקוות והציפיות בנוגע לשותפות עם ההורים. התמה הוצגה משלוש נקודות מבט: של אימהות, של מנהלות ושל מורות.

(ב) מאפייני השותפות. בתמה זו הועלו ארבע תת-תמות המדגימות רצף של רמות השותפות: היועצות, קידום נושאים מערכתיים, שיתוף פעולה סביב יוזמות ובניית שותפות הדדית.

מסקנות והמלצות

- ההורים שותפים בנעשה במרכז ההעשרה. עם זאת, מעורבותם היא בתחומים שאינם בליבה של העשייה החינוכית.
- ההורים תופסים את הצוות החינוכי כצוות מקצועי ומיומן המקדם תהליכים חינוכיים חשובים בהתפתחותו הקוגניטיבית, הרגשית והחברתית של הילד המחונן ומסייע לתהליכים אלה.
- במרכזי המחוננים טרם הצליחו להגיע לשותפות אסטרטגית עם הורים, שמתקיים בה תהליך משותף של קבלת החלטות והכרה בזכות הנפרדת של ההורים ושל הצוותים החינוכיים, תוך חלוקת תחומי אחריות בין השותפים.
- יש לקדם את השאיפה לשותפות. רק כך הפער בין ההצהרה על ציפיות ותקוות לשותפות לבין מאפייני השותפות הלכה למעשה תפחת.
- חשוב לאפשר את השמעת קולם של ההורים לתלמידים מחוננים ושל אנשי החינוך הפועלים בשדה.